

Examen philosophicum

Etikk

Abort og fosterets status

Hursthouse hevder at fosterets status er irrelevant for om det er rett eller galt å ta abort innenfor rammene av en ikke-religiøs moral.

Forklar hvorfor hun mener det.

Diskuter så hennes påstand i lys av så vel Singers som Frieds teorier.

SKREVET AV
MARIUS CHRISTENSEN

SEMINARGRUPPE 61
UNIVERSITETET I OSLO
VEILEDNING: NARVE STRAND

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	3
2. HOVEDDEL	
2.1 Dydsetikk	3
2.2 Kvinners rettigheter	5
2.3 Fosterets status	6
2.4 Biologiske kjensgjerninger	6
2.5 Konservative og liberale standpunkter	7
2.6 Potensielt menneske	9
2.7 Rett og galt	10
3. KONKLUSJON	11
4. LITTERATURLISTE	12

Innledning

I årtusener har store filosofer ledd etter måter å fastslå en vei til et moralsk standpunkt, som er et standpunkt vi tar når vi avgjør om noe er rett eller galt. Det har blitt utarbeidet flere etiske systemer basert på grunnleggende moralske prinsipper. Aristoteles, Kant, Bentham og Mill er noen av en rekke filosofer som har prøvd ulike tilnærminger for å gi svar på veien til det moralske standpunkt. Når vi forsøker å utarbeide systemer og retningslinjer driver vi med etikk, som vil veilede oss til å ta riktige valg og lede oss til lykke i livet.

Det er derfor viktig å legge et skille mellom etikk og moral. Moralen baserer seg på forestillinger - begreper, holdninger, verdier, plikter og dygder for å nevne noen. Vi kan derfor se på det som at lærdommen om etikk dreier seg om å studere moral. Dydsetikken sammen med utilitarisme og deontologi utgjør de ledende teoriene innenfor det vi kaller normativ etikk, og det er de jeg vil ta for meg igjennom denne oppgaven.

Min strategi vil være å dele denne oppgaven i to. Jeg vil innledende kort rette meg mot dydsetikkens anvendelse av begrepet "dygd", for så å fremlegge Rosalind Hursthouse sitt syn på spørsmålet rundt abort og begreper knyttet til fosterets status, slik hun formulerer det i "Dydsetikk og abort". I denne oppgaven skal jeg vise at det ikke er mulig å få et svar på spørsmålet om abort, uten å se på kvinnens situasjon. Deretter vil jeg reflektere hennes syn på fosterets status opp mot Peter Singers artikkel "Å ta liv: Embryoet og fosteret" og Charles Frieds teorier i "Elementer".

2.1 Dydsetikk

Dydsetikk er den formen for etisk teori som står i hovedfokus i oppgaven ved Hursthouse. Den sentrerer personen og har den handlenes karakter i sentrum, fremfor allmenne prinsipper. Personen får et god liv ved å handle dydig, og det innebærer at hun/han handler riktig. Et eksempel på evne til å handle riktig eller dydig, vil være innsikt, som Aristoteles kaller "fronesis" og omfatter praktisk

visdom. Egenskapen "innsikt", vil ikke kunne nås ved prinsipper eller regler, men krever erfaring og kunnskap som igjen er en annen dygd.

Praktisk visdom er én av tre intellektuelle dygder for Aristoteles, der de moralske og intellektuelle er adskilt. Før jeg går videre med dygden kunnskap, er det viktig å nevne dygden viten i sammenheng med Hursthouse og abort. Viten skal gi forklaringer på det metafysiske, matematiske og den empiriske vitenskapen om naturlover(Aristoteles, 2013, 57). Målet med viten er å kunne finne riktighet, som brukes i hennes argument om fosterets status.

Fronesis er evnen til å handle på en klok måte. Det innebærer evnen til å tilegne seg den kunnskapen som er fornuftig og deretter kunne handle riktig. Det vil være et viktig verktøy for avgjørelser i konkrete sammenhenger, blant annet ved å begrunne valg og tolke lover. For eksempel hvis Lise kommer hjem kl. 18, når avtalen med mor var kl. 17, vil det ikke være riktig av moren og saksøke Lise for hennes angstanfall, selv om Lise brøt avtalen. Aristoteles mener man må vise skjønn, for og så handle på en klok måte. Den praktiske visdommen står sentralt i dydsetikken og vil være med på å begrunne Hursthouse' argumenter.

Dydsetikken strekker seg altså tilbake til antikken og Aristoteles, men det har mot slutten av 1900-tallet blitt kastet nytt lys over. Nyere dydsetikk blir gjerne referert til som nyaristotelisme. Den forholder seg til "lykke", som beskrevet i "Den nikomakiske etikk" av Aristoteles. Der ser han på lykke som en aktivitet fremfor noe som skjer, men skiller seg fra utilitarismen og deontologien ved fokuset på "eudaimonia", som i utgangspunktet betyr "velsignet med en god ånd [daimin]". I moderne sammenheng kan det bli oversatt til "det gode liv", der man gjør det godt i livet og blir vellykket(Rabbås, 2013, 230). Hvis man prøver å generalisere vil man kanskje si at alt handler om "å være lykkelig", men det blir i deontologien videreført på to måter. Det er kun personen i seg selv som kan være ansvarlig for å lykkes, hvis det skjer ved flaks eller ved andre har personen altså ikke lykkes. For det andre måles ikke lykke i overfladiske goder som nytelse, rikdom eller berømmelse.

I første del av teksten "Dydsetikk og abort" tar Hursthouse for seg det hun mener er ni vanlige kritikker mot dydsetikken, og setter de opp mot deontologiens og utilitarismens kjente teorier. Hun tar for seg kritikkene som er malplassert, og avviser kritikker hun mener er feil. Formålet hennes er å prøve og komme med en forståelse som går på dydsetikkens struktur og hvordan man bedre kan reflektere over moralske problemer innenfor riktige premisser. Det rettes også innvendinger der hun mener de andre teoriene heller ikke gir gode svar.

2.2 Kvinners rettigheter

Det moralske aspektet blir stort sett drøftet i forhold til to hensyn; hvilken status fosteret har som menneske og hvilke rettigheter kvinnen har (Hursthouse, 2012,102). Kvinners rettigheter er ikke relevant fordi å følge rettigheter, kan bety å gjøre noe som strider mot dydene. For eksempel mener Hursthouse at dersom man blir gravid på grunn av at man er påpasselig med bruk av prevensjon og tar abort på grunnlag av "at man vil leve livet" og "det passer ikke helt enda", vil det stride mot det som er moralsk rett. Det vil kunne være egoistisk, tankeløst, eller hensynsløst – som vil være å handle lastefullt. Derfor vil en handling etter moralsk rett kunne føre til å handle lastefullt og kvinners rettigheter vil være irrelevant.

Videre blir det viktig å presisere at diskusjonen omhandler moralen i abortspørsmålet, ikke juridiske lover eller hvilke lovgivning som skal være riktig i et rettferdig samfunn. Det legges vekt på at selv om kvinnen følger lover eller moralske regler, vil hun ikke nødvendigvis handle dydig og utføre et moralsk riktig valg. Her skiller dydsetikken seg fra plikтетikken og utilitarismen, fordi den vektlegger flere hensyn enn de to som ble nevnt innledningsvis. Tanken bak er at kvinnen skal bruke dømmekraften og ta en helhetlig avgjørelse av hva som vil være dydig i forhold til hennes situasjon.

2.3 Fosterets status

Fosterets status er den andre faktoren som er vanlig å trekke frem. Jeg ønsker også å utdype hvorfor problemstillingen sier at: "Hursthouse hevder at fosterets status er irrelevant for om[...]".

Spørsmålet om fosterets status mener Hursthouse er et metafysisk spørsmål og burde være det i enhver moralteori, men legger til at spørsmålet i seg selv er vanskelig(ibid.). Så lenge det er et ubesvart metafysisk spørsmål, vil det ikke være dydsetikkens oppgave å bruke det. Metafysikk ligger i dygden viten, som omtalt i praktisk visdom innledningsvis. I dydsetikken vil en av dydene man må kunne oppfylle være "kunnskap". Hvis man innehar den dygden, vil man kunne handle i retning av "riktige holdninger". Enn så lenge en dydig person ikke vet om noe er sant – altså svaret på det ubesvarte metafysiske spørsmålet om statusen til menneskefoster, så kan hun heller ikke handle på grunnlag av dette.

Konklusjonen vil da bli at fosterets status er irrelevant. Dette erkjenner Hursthouse er en for radikal konklusjon i seg selv(ibid.:104). Et spørsmål kan bli om dydsetikken burde prøve å svare på fosterets status som et metafysisk spørsmål, siden det vil gi viten istedenfor å forkaste problemet. Det kunne blitt knyttet opp mot dygden kunnskap og evnen til å handle klokt på et bredere grunnlag. Det vil falle utenfor oppgaven til etikk og konklusjonen blir fortsatt den samme, fordi spørsmålet er et vanskelig metafysisk spørsmål som kvinnen ikke kan ta stilling til.

2.4 Biologiske kjensgjerninger

Siden både kvinnens rettigheter og fosterets status er irrelevante argumenter, trekker Hursthouse frem de velkjente biologiske kjensgjerninger som relevante faktorer. Med det mener hun kjensgjerninger som har vært kjente i de fleste menneskesamfunn(ibid.) For eksempel utsagnet "folk er glad i barna sine".

Abort kan likevel være akseptabelt, om de grunnleggende omstendighetene taler for det. Hursthouse mener at en dydig kvinne ikke vil havne " i slike omstendigheter"(ibid.:110), der hun er nødt til å stå ovenfor abort spørsmålet. Voldtekt vil være et unntaket, ellers er kvinnen bevisst ved valget av seksualpartner og prevensjon. En kvinne som har trekkene "styrke, uavhengighet, snarrådighet, besluttsomhet, ansvarlighet, tro på seg selv, evne til å ta ansvar for eget liv"(ibid.) vil fremdeles kunne bli gravid uten å ønske det. Det kan være at kvinnen mangler et av karaktertrekkene, men at avgjørelsen i seg selv var riktig. I slike tilfeller sier Hursthouse det vil være greit å føle skyld på grunn av den moralske bristen, selv om kvinnen handlet dydig.

Singer derimot er mye mer radikal og mener at følelsene kvinnen får ved et abortingrep er irrelevante, fordi det ikke endrer avgjørelsen som er tatt eller den videre konsekvensen av dette. Unntaket er hvis moren av en grunn tvinges til å ta abort uten og ville det. "Å drepe et spedbarn som foreldrene ikke ønsker skal dø, er selvsagt en annen sak."(Singer,2012, 147). Singer sidestiller det å drepe spedbarn og å ta abort som moralsk likt.

Hursthouse peker altså på de biologiske kjensgjerningene og avviser betydningen av fosterets status. Peter Singers er i sin artikkel "Å ta liv: embryoet og fosteret" i motsetning opptatt av fosterets status og rettigheter. Han er også opptatt av foreldrenes rettigheter i forhold til fosteret ut i fra sitt preferanseutilitaristisk grunnlag.

2.5 Konservative og liberale standpunkter

Singer starter med å ta for seg det han kaller det konservative standpunktet og deretter det liberale standpunktet, for å vise at begge er feil. Han mener at det kan innenfor grensene av en ikke-religiøs etikk gis et klart svar, og at de som mener noe annet tar feil(ibid.:123).

Motstandere av abort ser på fosteret som et menneske som skapes og utvikler seg fra og med egget befruktes til spedbarnet blir født. Derfor mener de det ikke

blir riktig å fastslå et skille i svangerskapet. Det viktigste argumentet mot abort går slik:

Første premiss: Det er galt å drepe et uskyldig menneske.

Andre premiss: Et menneskefoster er et uskyldig menneske.

Konklusjon: Derfor er det galt å drepe et menneskefoster.

(ibid.)

De liberale vil her gå etter det andre premisset, fordi de mener at fosteret ikke er å se på som et menneske. Her ligger mye av diskusjonen om abort, nemlig når fosteret skal ha status som menneske. De konservative vil si at ettersom det ikke finnes noe skille, blir man nødt til å velge starten eller slutten av svangerskapet. Konklusjonen er at det må bli starten, fordi det er forkastelig å gjøre av seg med et barn etter foreldrenes ønske. Siden det ikke finnes noe lett moralsk skillelinje mellom et befruktet egg og fødsels blir det ofte diskutert fire hendelser.

Fødselen vil være det klareste skillet av de, og det stemmer overens med våre sympatier. De konservative vil her svare at det ikke burde spille noen rolle om fosteret er utenfor eller inne i livmoren. Ved levedyktighet vil Singer påpeke behov for å se etter mer. Dagens teknologi og tilgang på den vil for eksempel være en faktor om fosteret vil overleve. Han viser dermed til at liberalistenes syn ikke holder mål(ibid:124). Dersom verken fødsel eller levedyktighet vil fungere som moralsk skille, vil argumentene være enda svakere rundt livstegn. Det vil være mulig med ultralyd og påvise liv allerede i sjette uke. Det vil bety at man kan påvise liv lenge før moren kjenner fysisk liv. For det andre vil det gjøre et foster uten evne til å bevege seg underlegent.

Det siste argumentet Singer tar for seg er bevissthet, som viser til fosterets evne til å føle. Singer påstår det er uten betydning, men legger til viktigheten av smerte innenfor medisinsk sammenheng. Inngrepet er kun greit dersom fosteret ikke føler smerte, i følge Singer(ibid.:126). Her vil Hursthouse kritisere Singer for å ha et uklart skille for foster og menneske, samt ikke føre en klar argumentasjon. På grunnlag av at argumentasjonen ikke har med et klart metafysisk svar.

2.6 Potensielt menneske

Det andre hovedargumentet de konservative vil komme med lyder slik:

Første premiss: Det er galt å drepe et potensielt menneske.

Annet premiss: Et menneskefoster er et potensielt menneske.

Konklusjon: Derfor er det galt å drepe et menneskefoster.

(ibid.:133)

Med svaret på dette argumentet kommer Singers noe kontroversielle syn på fosterets status frem. Det andre premisset her er mye sterkere enn det forrige, siden det ikke vil være tvil om at et foster har muligheten til å utvikle seg til et menneske, enten vi definerer menneske som et medlem av arten homo sapiens, eller en rasjonell og selvbevisst skapning. Det første premisset er derimot svakere, fordi det er ikke gitt galt å drepe et potensielt menneske. Singer bruker eksempler som "Å putte en levende kylling oppi en gryte med kokende vann, ville vært mye verre enn å gjøre det samme med et egg."(ibid.).

En potensiell X vil heller ikke ha grunn til like rettigheter som en fullverdig X. Han mener videre at det vil være befolkningsreducerende, som står i klar sammenheng med hans preferanseutilitaristiske syn; det vil komme menneskeheten til gode dersom det er slik. Konklusjonen hans på abortspørsmålet blir da at det er greit, fordi det påfører menneskeheten mer lykke enn det gjør skade. Fosteret har ikke rett til liv og det har heller ingen oppfatning av at det ønsker å leve. En person vil ha en vilje for eksistens, mens et spedbarn har ingen oppfatning som strekker seg over tid med ønske om overlevelse. Singer poengterer for at det skal være etisk greit må aborten gjennomføres på en så human måte som mulig, der smerten er minimal.

Ved dette er det allerede implisitt sagt at barnedrap (abort etter fødsel) vil være greit. Selv om det vil være vanskelig å sette et skille når et barn får en oppfatning om eksistens, mener han at vi bør være på den sikre siden (ibid.:146). Dersom et

foster og barn ikke er å anse som en person, vil heller ikke embryoet være det. Det åpner for hans ønske om å bruk av embryoer og bruk av fostervev til forskning. Det vil være vanskelig å se for seg et scenario der Hursthouse mener drap av barn på noen som helst måte vil være en dydig handling. Hvis man blir gravid uten og ønske det vil det allerede være en moralsk brist, og å ta abort etter kun egne interesser vil være lastefullt. Å vente til barnet er født, eller vente til langt ute i svangerskapet vil hverken være en klok eller riktig handling. Aristoteles på sin side anbefalte at misdannede barn ble avlivet (ibid.).

Hursthouse og Singers svar på spørsmålet om kvinners rettigheter vil være likt. Hursthouse mener det er et irrelevant moralsk aspekt og Singer, som utilitarist, tror ikke på den typen rettigheter. Ut i fra Frieds teorier og hans respekt for mennesker vil et barnedrap falle under de etiske normene som er absolutte og kategoriske. Det vil aldri være greit å ta liv. Dermed er det for Fried handlinger som er unntaksløst gale, som å drepe et annet menneske (Fried, 2012, 74).

2.7 Rett og galt

Charles Fried kan beskrives som pliktetiker eller deontolog og står i sterk opposisjon til utilitarismen. Der Singer fulgte sitt utilitaristiske synspunkt og var opptatt av lykkemaksimering for menneskeheten ved abort, vil Fried se på grunnbegrepene "rett og "galt". Han vektlegger også intensjonen bak handlingen, der det er avgjørende om det skjer med vilje eller uhell. For en utilitarist vil det være uten betydning, fordi konsekvensen er den samme.

Intensjon har her to dimensjoner:

- 1) Det du har som hensikt/ Plan om å oppnå
  - 2) Handlingen leder til en bestemt tilstand i verden
- (ibid.:85)

Forbindelsen mellom de absolutte normene og intensjon ligger i at intensjon bygger opp under de absolutte normene, som vil si at de absolutte normene kun

forbyr deg intensjonalt å drepe et menneske. Fried begrunner de absolutte deontologiske normene på flere måter. Den ene er at det skal være slik de fleste av oss tenker, men viktigst er at Fried mener vi bør respektere mennesker. Mennesker er personer, og det skal legges vekt på respekt og verdi som alle har (ibid.:90).

Ta følgende scenario. En gravid mor spiller fotball med venninner, og får en ball sparket hardt i magen, som resulterer i at hun ikke lenger er gravid. For Singer ville dette vært greit, ønskelig uten smerte for fosteret. Hursthouse vil si at dersom det ikke var skjellig grunn til å kunne forutse at det kunne skje, vil ikke aktøren(moren) ha handlet lastefullt og kunne klandres. Fried vil se på intensjonen bak. Hvis intensjonen bak var å spille fotball og ha det gøy var formålet godt, og resultatet vil være en uheldig bivirkning.

Det kan oppstå tilfeller der moren utfører en handling av plikt, men blir tvunget til å bryte en annen norm som det også er pliktig å følge. Her viser Fried til "loven om den dobbelte virkning" (ibid.:86). Det vil si at det kan være greit med abort, dersom det er stor fare for at moren dør ved å føde barnet. Eller omvendt, ved at legen ikke kan klandres dersom konsekvensen for at barnet blir født er at moren dør. Det er likevel ikke forkastelig på grunn av følgende kriterier:

- a) Formålet med handlingen var god
- b) Middelet var akseptabelt
- c) Den dårlige virkningen var en ren bivirkning
- d) Den gode virkningen veier opp for den dårlige virkningen.

3. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg gjort rede for hvorfor Hursthouse mener fosterets status er irrelevant for om det er rett eller galt å ta abort. Jeg gjorde rede for dydsetikken og dens røtter tilbake til antikken. Dette ble gjort for å kunne gi en bredere forklaring på hennes argument om fosterets status. Alle de tre store

etiske systemene har blitt omtalt, med størst fokus på moderne dydsetikk ved Hursthouse og Singers preferanseutilitarisme.

Innledningsvis ble det hevdet at det ikke var mulig å få svar på spørsmålet om abort, uten å se på kvinnens situasjon. Det er fordi Hursthouse' noe egoistiske og selvcentrerte standpunkt vektlegger det å bli mor som noe stort, samtidig som svaret vil være forskjellig ut i fra den enkelte kvinne og hennes forhold. Hennes teorier er sentrert rundt aktøren og dens verdier, mens Fried er opptatt av rett og galt, og trekker frem intensjon fremfor verdi. Singer på sin side ser ikke på et foster som et menneske, fordi det ikke har selvbevissthet – og trekker inn begrep som tid og vilje til å leve som argumenter.

Til slutt vil jeg hevde at selv om det i problemstillingen er gitt at fosterets status er irrelevant for Hursthouse, legger hun implisitt mer verdi i et foster enn hva Singer gjør.

4. Litteraturliste

Bok/Litteratur:

Exphil I, Filosofi- og vitenskapshistorie, 6.utgave, 2013

Exphil II, Tekster i etikk, 5. Utgave, 3. opplag 2012

Internett:

Hursthouse, Rosalind, "Virtue Ethics", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Utgave: høst 2013) Url: < <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-virtue/> >